

Nem vállalok felelősséget a társadalmamért

Horváth Viktorral Bencsik Orsolya beszélget

Remélem, nem kell bemutatnom Horváth Viktort, és remélem, az est folyamán az is kiderül, körvonalazódik, kicsoda ő. Már felvette a pólóját, pedig egész idő alatt póló nélkül sétált közöttünk, reméltem, póló nélkül beszélgetünk, mert kellett volna a Kis Reccs című könyvéhez. Kezdjük azszal, hogy egy sikeríró vagy. Volt a nagy sikerű Török tükör, ami a Jelenkornál jelent meg 2009-ben, ez viszont már a második komoly könyved. A legelső az Át, „útleírásos” könyv volt, New Yorkról szólt, de nem hagyományos útleírásként működött. Mesélj róla!

– Viccből írtam rá, hogy útikönyv, amit a könyvtárosok szerencsére komolyan vettek, és betették – ez egy regény – az útikönyvek közé. Jó érzés, hogy a kollégák komolyan veszik, amit szerző leír. Szóval regény, de tekinthető valamiféle útikönyvnek is, ami a kutyafuttatókon, játszótérekben, raktárakon, lepusztult ipartelepeken, műhelyeken, templomokon, erőműveken keresztül járja végig New Yorkot, és ezekből a helyszínekből bomlanak ki történetek.

Egyszer azt is mondtad, hogy ezek „brutális prózák”.

– Márhogy brutális?

Brutális!

– Van benne ilyesmi is. Főleg a kutyabarátok nem szimpatizáltak velem. Lehet, hogy most már nem csinálnék ilyet.

Akkor visszatérek ahhoz, miért mondtam azt, sikerszerző vagy. A Török tükör könyvedet, melyet a Jelenkor adott ki, szétkapkodták. Nagyon naív kérdés: hogyan sikerült egy szépirodalmi művel ennyire sok embert megfognod? Megjelent a második kiadása is, de most is nagyon nehéz beszerezni. Én is könyvtári könyvként olvastam.

– Nem tudom, hogy azért nehéz-e beszerezni, mert annyian megvették, vagy pedig mert a kiadó nem nyom belőle eleget – kitűnő kiadó, de nem a marketing az erőssége. Talán szeretek elégedetlen lenni, de tudom, hogy ez ártalmas, szóval figyelek rá, hogy lassacskán elengedjem. Most éppen nincs a boltokban a könyvből, úgy tudom, és ennek nem örülök, mert elvileg ebből élnék, de jobb, ha nem ezzel foglalkozom.

Lehet, hogy az is hozzájárult a *Török tükör* jó fogadtatásához, hogy játszik az *Egri csillagokkal*, és talán az is, hogy egyáltalán történelmi regény, szóval drog. Ki vagyunk éhezve a narkotikumokra, talán ezért ilyen hálások az olvasók még egy ilyen tökéletlen meséért is.

Miért kezdte el történelmi regényt írni? Milyen a viszonyod a történelmi regényhez? A posztmodern történelemírás szerint a történelem mint olyan nem létezik, és alapvetően fikcióról, nyelvi konstrukcióról beszélünk. Ehhez képest megpróbáltál egy történelmi regényt írni...

– Igen, nekem is a kedvencem, a vallásalapítóm Hayden White, aki ugyan történész volt, de miután leírta, hogy a király meztelen, kiközösítették a történészek. Ezt komolyan veszem, már azt, hogy a történelmi narratíva is fikciós narratíva. Ezzel együtt is tudunk történelmi regényt írni, mert az állítás visszafelé is érvényes, tehát a fikciós narratíva történelmi narratíva, történelem lesz, így mi csináljuk a történelmet, és ezt nem úgy értem, hogy azáltal, hogy pl. csatákat vívunk és békéket kötünk, hanem pusztán a leírt, kimondott történettel. Akár politikai érdekből, akár játékból. A lényeg, hogy sose felejtjük el, hogy játszunk, mert akkor a játék hazugságnak minősül. A politikusok elfelejtik, vagy még eszükbe sem jutott.

Olvastam Veled kapcsolatban, hogy amikor elkezdte írással foglalkozni, írta egy kalózos történelmi szöveget is.

– Igen, már nincs meg, de emlékszem, írtam egy ilyet is.

Emlékszem arra, hogy amikor megismerkedtem veled, akkor Bulgáriába mentünk Balogh Endrével és Aaron Blumm-mal. Ültünk hátul a kocsiban, éjszaka indultunk a hosszú útra, akkor még nem ismertelek, hallottam a Török tükörről, de még nem olvastam. Megpróbáltalak hát letapogatni...

– Én nem vettem ehhez a bátorságot!

Mármint mentálisan letapogatni, úgy értettem. Elkezdtünk beszélgetni, és kiderült, nagy orosz és sci-fi irodalom rajongó vagy. Aztán a könyvhétre megjelent a Kis Reccs című regényed, ami történelmi regény, de nyilvánvalóan nem csak az. Úgy hirdették meg a különböző irodalmi portálokon, mint az utolsó történelmi regény, de az ajánlóban az is szerepel, hogy ez egy pikareszk, viszont azt is el lehetne róla mondani róla, hogy magyar sci-fi.

– A pikareszket – gondolom – a kiadó találta ki. Én utópiának kategorizálnám, illetve ennek a tradíciónak a darabjaként látnám szívesen. Vagy valamelyest sci-finek. Gondolkodtam rajta, hol a határ az utópia és a sci-fi között. Úgy fogalmaztam meg magamnak, hogy az utópiát inkább a társadalom érdekli, a sci-fit inkább a technológia. Lehetséges, nem?

Igen, de közben Te megcsinárod úgy, hogy mindkettő érdekessé válik. Ilyen értelemben ez egy hibrid mű.

– Leginkább azért a társadalom érdekel. Minden utópiában van technológia is, és fordítva. Engem inkább a társadalom érdekel nagyon, például az a jelenség, hogy mi lett a kommunizusból. Hogy szitokszóvá vált a köznyelvben és a közgondolkodásban, holott olyan életszerűtlen, nem e világi eszméről van szó, mint amilyen a kereszténység is. Ezeknek az eszmetörténeti folytonosságoknak a játéka érdekelt.

Akkor rögtön hozzáteszem, hogy a közönség is értse, a Kis Reccsben az egész történelmünket a kommunizmus vonulataként próbálsz bemutatni, persze a kereszténységet is hozzácsatolod, ahogy a kommunizmusban is működik ez a vallásos vonulat. Egyébként a Török tükörben is megjelenik ugyanez. Milyen a viszonyod a misztikához?

– Semmi különös, inkább a vallások és azok gyökerei, a mítoszok, illetve ezek együttlélegzése és egymásra hatása érdekel. A misztikussághoz nincs különösebb viszonyom. A transzcendencia mint keretbontás, keretmódosítás érdekel. Milyen eszközökkel írhatunk ősi mágiát, hogyan léphetünk át a valóságokat elválasztó határokon, hogyan evez át a sáman a kenujában a földi vízről az égi vízre és vissza? Ezt csinálja Cervantestől Cortazaron át Austerig mindenki, akit szeretek.

Miközben a Török tükröt olvastam, arra gondoltam, hiánypótló a magyar irodalomban, hiszen ha olvastuk Gárdonyitól az Egri csillagokat, kaptunk egy egysíkú képet a török–magyar viszonyokról. Ehhez képest a Török tükör valóban egyfajta tükörként működik, mintegy arculcsapásként, magyarként meglátjuk, a törökök mit gondolnak rólunk. A múltat próbálja fölülírni, a Kis Reccs viszont egy utópiát, vagy a jövőt próbálja megmutatni. És közben a kereszténység végig ott motoszkál, a teremtés, a teremtés problémája mindvégig jelen van.

– Leginkább a kereszténységen kell gondolkodnom. Apám kommunista volt, de hívő is, nem nagyon volt választása, mert vezető beosztású értelmiségi volt, így párttagnak kellett lennie. A Horthy-korszakban nőtt fel, és gyűlölte. Azt hiszem, sok mindent megalázónak érzett, és szegények is voltak. Neki az ötvenes évek világa volt a szabadulás, a kitérés a nyomorból, a család korlátaiból, a horthysta nagyapám uralma alól. A kommunizmus neki a tanulást jelentette, a munkába állás lehetőségét, a jó életet. Bányá-

mérnök lett. Aztán egyre magasabb beosztásokba került. Előbb a Szénnél volt, aztán az Uránál. Persze az ő hite és a nagyapámé ugyanaz a hit volt, mindegy, hogy mi a neve, a lényeg, hogy a működése ugyanaz volt, ugyanazokkal a lelki motívumokkal. A nagymamám pedig bigott katolikus volt, egyéves koromtól rengeteget voltam nála, nyarakat töltöttem ott. Apám hallani sem akart arról, hogy engem megkereszteljenek, a nagyanyám meg első nyáron elvitt a templomba, és megkereszteltetett. Utána folyamatosan mondogatta, hogy a keresztlevelém a soproni Szent György-templomban van, jól jegyezzem meg, és majd mondjam, amikor akasztják a kommunistákat, nehogy engem is felakasszonak. Azóta is tudom, hogy ott van a Szent György-templomban, egyszer elmegyek és megnézem. Amikor hazamentem a nagymamámtól, akkor mondtam apámnak, hogy angyalkák meg Jézuska, apám pedig kiröhögött, hogy ezek a dolgok nem léteznek, és akkor megint kommunista voltam egészen a legközelebbi nyaralásig. Ez a két hatás valahogy ugyanazt a dolgot erősítette bennem, és ez baromi természetes. Nyilvánvaló, hogy például a keresztény altruizmus és a kommunista altruizmus ugyanaz, hogy mindkét *vallás* a büntudatra alapozza az engedelmisség parancsát, és valójában minden lényeges dolog egyezik. A kommunista párt nem azért irtotta az egyházat, amiért mondták, hanem mert ugyanaz volt, mint ő maga, tehát riválist látott benne.

Azonkívül, hogy ilyen regényeket írsz, közéleti verseket, közéleti lírát is művelsz.

– Az véletlen volt. Azokat nőkhöz írtam, aztán elküldtem egy pályázatra.

Igazából az lett volna a kérdésem, hogy amikor valaki utópiát is ír, akkor csak így reflektál a társadalmi problémákra, vagy fontosnak tartja azt is, hogy megmondja a frankót, hogy mi a probléma a rendszerrel, vagy alapvetően a társadalommal mint olyannal.

– Nem vagyok hajlandó felelősséget vállalni a társadalmamért. De lehet, hogy ez így túl dacos, majd gondolkodom rajta.

Műfordítóként középkori lírát fordítasz, illetve tanítasz a Pécsi Tudományegyetemen is...

– Állásom nincs, csak óraadó vagyok. Versszerkezeteket tanítok, a formák genealógiáját a középkortól a kora újkoron át máig. Mindig olyasmit, amivel fordítóként amúgy is foglalkozom. És próbálom visszaállítani az írva tanulás, íratva tanítás tradícióját.